

Харченко І. О.,

студентка II курсу ОС «Магістр»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

БОРОТЬБА УКРАЇНИ З РОСІЙСЬКИМ ІНФОРМАЦІЙНИМ ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ВІЙНИ

Боротьбу України з російським інформаційним тероризмом варто вважати центральним компонентом оборонної стратегії в умовах війни. Проаналізувавши діяльність росії в цьому напрямку, стає зрозумілим що, російська інформаційна війна набула ознак інформаційного тероризму й була однією з ключових тактик москви задовго до повномасштабного вторгнення 2022 року. Ці кампанії спрямовані на спотворення правди, насичення інформаційного простору фейками, створення плутанини, маніпулювання як українською, так і міжнародною аудиторією. Розуміння та протидія цій загрозі є важливими для стійкості України та її здатності протистояти російській агресії.

Інформаційна війна є доволі популярною темою серед закордонних і вітчизняних дослідників, серед яких В. Гатчинсон, Б. Кронін, М. Лібікі, Є. Магда. Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну актуалізувалося питання державного тероризму й інформаційного тероризму як його складової, про що свідчать дослідження українських науковців (К. Герасименко, В. Коршунов, Б. Леонов, Г. Лисько, С. Лихова та інші). *Мета цього повідомлення* – описати російський інформаційний тероризм і виявити основні інструменти боротьби з ним в умовах війни.

Існує багато дефініцій інформаційного тероризму, які перебувають переважно в юридичній площині. На думку авторки статті, найбільш вдалим є визначення, запропоноване В. Коршуновим: *інформаційний тероризм* – це новий вид терористичної діяльності, орієнтований на використання різних форм і методів тимчасового або незворотного виведення з ладу інформаційної інфраструктури держави або її елементів, а також за допомогою протиправного використання інформаційної структури для створення умов, що тягнуть за собою тяжкі наслідки для різних сторін життєдіяльності особистості, суспільства і держави [1, с. 575]. Окремо можна виділити інформаційно-психологічний тероризм і його підвид – медіа-тероризм.

Росія як держава-терорист активно використовує інформаційну сферу. Мета російського інформаційного тероризму полягає в тому, щоб дискредитувати Україну та вплинути на її закордонних партнерів.

Звичайні методи російської пропаганди, такі як просування відвертої брехні, втрачають свою ефективність серед більшості українців, які виробили певний «імунітет» до дезінформації кремля під час повномасштабного вторгнення. Наразі помітно, що російські пропагандисти намагаються використати у власних цілях реальні проблеми, з якими стикаються українці, хоча й інтерпретують це через власну призму. Вони зосереджуються на наративах навколо масової мобілізації, широко поширеної корупції в Україні, уявного «провалу» контрнаступу Збройних Сил України та нібито відсутності довіри до України серед західних партнерів.

За словами засновниці ініціативи «НотаСнота» Альони Романюк протягом 2022 року росія витратила на просування пропаганди через державні медіа \$1,9 млрд замість запланованих \$1,5 млрд. [4]. У цю суму не входять соціальні мережі, пропаганда через кіно, ботоферми, витрати на пропаганду через освіту, а лише державні медіа.

На законодавчому рівні в Україні відсутнє чітке визначення інформаційного тероризму. За словами Б. Леонова та С. Лихової, закон України «Про боротьбу з тероризмом» містить поняття «технологічний тероризм», яке не збігається з дефініцією «інформаційний тероризм», а Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» містить визначення «кібертероризму», який можна визнати лише одним із різновидів інформаційного тероризму [3, с. 172]. Варто зауважити, що міжнародні правові акти також не містять визначення інформаційного тероризму, серед них, зокрема, Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму (2005 р.) та Конвенція про кіберзлочинність (2001 р.).

Чіткої, розробленої стратегії для боротьби з російським інформаційним тероризмом наразі немає. Незважаючи на це, державні та незалежні структури докладають максимум зусиль, щоб відбивати російські інформаційні та кібератаки. Потужна мережа організацій, таких як Detector Media, StopFake і VoxCheck, активно аналізує дії противника та створює текстовий, аудіо- та відеоконтент різними мовами.

Стратегічні ініціативи з протидії дезінформації впроваджені на рівні уряду. Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України та Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки Міністерства культури та інформаційної політики є головними державними структурами, що здійснюють боротьбу з інформаційним тероризмом росії на регулярній основі. Вони змінюють ключову роль у боротьбі з дезінформацією і створюють вагомий внесок у зміцнення інформаційної стійкості українського суспільства.

Сучасна популяризація соціальних медіа в суспільстві дає можливість як і для державних, так і для незалежних медіа поширювати правдиву інформацію та руйнувати російські інформаційно-психологічні операції

(ІПСО). За даними Київського Міжнародного інституту соціології, який проводив опитування на замовлення Програми розвитку ООН в Україні за підтримки Швеції й у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації України, станом на 2023 рік відсоток українців, які кожного дня користувалися інтернетом, зріс до 80% (у 2022 році цей показник становив 72%) [3]. Це означає, що все більша кількість громадян України потенційно може стати жертвами інформаційних атак агресора.

Боротьба з російською дезінформацією в соціальних медіа стала все більш актуальною з початком повномасштабного вторгнення. Не лише державні структури, а і українські активісти та впливові особи намагаються руйнувати російські наративи, що нав'язуються українському суспільству щодня. Державні діячі та структури активно ведуть сторінки в Instagram і X (колишній Twitter), де стають більш відкритими та ближчими із суспільством і мають змогу, поширюючи інформацію, впливати на міжнародну спільноту, залучати власних громадян. Facebook дозволяє поширювати вплив на людей старшого віку. Провідні державні діячі ведуть Telegram або Youtube-канали, де більш детально описують, коментують та проводять аналіз новин для суспільства, цим самим руйнуючи російську пропаганду.

З іншого боку, Україна теж вдається до кібератак, які мають певний успіх. До прикладу, А. Крижний у своїй статті розповідає про масштабну кібератаку, яка була організована Головним управлінням розвідки Міноборони України, що паралізувала роботу ключових банківських установ і платіжних систем по всій території росії. Як зазначає автор статті, російська влада визнала факт кібератаки, назвавши її справою рук «політично мотивованих хакерів», а в українській розвідці зазначали, що атака далека до свого завершення [2].

Підсумовуючи, значимо, що боротьба з російським інформаційним тероризмом – це довгострокова боротьба, оскільки дезінформації набагато важче протистояти, ніж фізичним загрозам. Росія розробила складні методи впливу на думки та позиції людей за допомогою інформації та для посилення інформаційного хаосу. Незважаючи на успішні контрзаходи України, збереження громадської довіри та міжнародної солідарності залишається проблемою, особливо в умовах, коли війна далека від свого завершення, а втома від неї поширюється як всередині держави, так і за її межами.

Список використаних джерел:

1. Лисько Г. Д., Клімук О. О., Лисянська Д. В. Інформаційний тероризм як загроза національній безпеці та спосіб інформаційної війни. *Юридичний електронний журнал*. 2022. № 10. С. 574–576. URL: http://www.lsej.org.ua/10_2022/143.pdf (дата звернення: 14.10.2024).

2. Крижний А. Кібератака української розвідки паралізувала банківську та платіжну системи РФ. *Економічна правда*. 24.07.2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/07/24/717061/> (дата звернення: 14.10.2024).

3. Леонов Б., Лихова С. Інформаційний тероризм як загроза національній безпеці України. *Scientific works of national aviation university. series: law journal "air and space law"*. 2021. Т. 2, № 59. С. 170–176. URL: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.59.15615> (дата звернення: 14.10.2024).

4. Українці стали частіше користуватися інтернетом, 80% – онлайн щодня: соціопитування. *UNDP*. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/ukrayintsi-staly-chastishe-korystuvatysya-internetom-80-onlayn-shchodnya-sotsopytuvannya> (дата звернення: 14.10.2024).

5. Росія торік витратила на пропаганду у медіа \$1,9 мільярда. *Укрінформ*. 19.05.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3711327-rosia-torik-vitratila-na-proragandu-u-media-19-milarda.html> (дата звернення: 14.10.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-444-6-60>

Червінчук А. О.,

*доктор філософії з журналістики,
доцент кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОТИДІ ДЕЗІНФОРМАЦІЙНОМУ РОСІЙСЬКОМУ ВПЛИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

В умовах інформаційного суспільства роль інформації значним чином зросла і є визначальною, тому аудиторія повинна бути готовою до нових викликів, вчитися швидко орієнтуватися в інфопросторі та критично сприймати інформацію, яку транслюють на різних платформах. Відзначимо, що інфопростір переповнений подіями та фактами, що здебільшого репрезентуються фрагментарно та не забезпечують об'ємного уявлення про ці події/факти, – і це пояснюється його особливостями, які безпосередньо впливають на способи представлення дійсності та водночас визначають логіку поведінки професійних комунікантів, які власне і формують інформаційне поле.